

კვლევები: ქართული ლიტერატურა
STUDIES: GEORGIAN LITERATURE

რა არის ასე სასაცილო? სიცილი შოთა რუსთაველის ვეფხისტყაოსანსა და კრეტიენ დე ტრუას რომანებში

სალი ნიუველი

ჰუმანიტაჰუდ მეცნიეებათა მაგისტრი, ღიუკის უნივერსიტეტი, აშშ

რეზიუმე: საკონფერენციო მოხსენებაში, რომელიც ეხებოდა ვეფხისტყაოსანსა და კრეტიენ დე ტრუას რომანებში კარგ და ცუდ საუბარს, მსუბუქად გავაჟღერე ჩემი მოსაზრება სიცილის შესახებ, ველოდებოდი რა დამსწრე საზოგადოებისაგან საინტერესო გამოხმაურებას. ჩემს მოსაზრებასთან დაკავშირებით ვარაუდები არ გამოთქმულა. ამან გაუგებრობაშიც კი ჩამავდო, სანამ არ მივაგენი წყაროებს, რომლებიც საკითხის გაანალიზებამდე მიმიყვანდა. წინამდებარე ნაშრომის მიზანია სიცილის ეპიზოდების გააზრება როგორც სიცილის ფსიქოლოგიის თანამედროვე კვლევების, ასევე პლატონისა და არისტოტელეს ეთიკური შეხედულებების პერსპექტივიდან.

საკვანძო სიტყვები: *შოთა რუსთაველი, კრეტიენ დე ტრუა, სიცილი.*

2013 წლიდან მაინტერესებს პარალელები შოთა რუსთაველისა და კრეტიენ დე ტრუას ნაწარმოებებს შორის. ეს ორი შემოქმედი, ნახევარი კონტინენტი და რამდენიმე ათწლეული რომ აშორებთ, ყველაზე მეტად ერთმანეთს საკარო სიყვარულის ნიშნებითა და რაინდული ღირებულებებით ემსგავსება.

საკონფერენციო მოხსენებაში, რომელიც ეხებოდა ამ პოემებში კარგ და ცუდ საუბარს, მსუბუქად გავაჟღერე ჩემი

მოსაზრება სიცილის შესახებ, ველოდებოდი რა შემდგომში დამსწრე საზოგადოებისაგან საინტერესო ვარაუდებს, რადგანაც ვიცოდი ლიტერატურაში სიცილის ფენომენის არსებობის შესახებ. ჩემს მოსაზრებასთან დაკავშირებით ვარაუდები არ გამოთქმულა, ამან გაუგებრობაშიც კი ჩამავდო, სანამ არ მივაგენი წყაროებს, რომლებიც საკითხის გაანალიზებამდე მიმიყვანდა. წინამდებარე ნაშრომის მიზანია სიცილის ეპიზოდების გააზრება როგორც სიცილის ფსიქოლოგიის თანამედროვე კვლევების, ასევე პლატონისა და არისტოტელეს ეთიკური შეხედულებების პერსპექტივიდან.

შუა საუკუნეების ლიტერატურის ხელმეორედ წაკითხვისას დავძებნე ყველა ფორმა სიტყვისა *სიცილი*. მაგ. „ჰა-ჰა“ და შევადარე რამდენიმე თარგმანი. დარწმუნებული ვარ, ვერავინ დაამტკიცებს სანინალმდეგოს: სამხიარულო და საღალღობო ეპიზოდებში სიცილის აღმნიშვნელი მინიშნებების არარსებობა არ ნიშნავს იმას, რომ ისინი არ არიან; ეს მხოლოდ იმას მიუთითებს, რომ მხიარულებისა და სიცილის ეპიზოდები, უბრალოდ, ხაზგასმული არ არის. მიზანმიმართული ძიებისას გამოვლინდა იმაზე მეტი სიცილის შემთხვევა, ვიდრე მახსოვდა. ეს მომენტები, უბრალოდ ხშირად არ იკვეთებოდა.

ყველაზე ცნობილი სიცილი, კრეტიენ დე ტრუასთან, გვხვდება *პაჩიფადის* დასაწყისში. როდესაც კომიკური მომავალი რაინდი მიაღწევს მეფე არტურის სასახლეს, ქალიშვილი იცინის, როდესაც ეს უკანასკნელი ესალმება მას. უხეში სერ კვი მას მიწაზე ანარცხებს და მასხარას ცეცხლში შეაგდებს, რადგანაც მასხარას ხშირად უთქვამს, რომ ქალიშვილი მანამდე არ გაიცინებს, სანამ „არ იხილავს ისეთ მამაკაცს, რომელიც ყველა რაინდზე აღმატებულია“ [2, გვ. 394]. ეს არის ერთადერთი სიცილი, მაგრამ ის გასდევს მთელ ისტორიას. პარციფალი ყველა რაინდს, რომელსაც როგორც ტყვეს, ამარცხებს, მეფე არტურის კარზე აგზავნის, რათა ახსნას, თუ რა მოხდა და ამავდროულად, საშუალება ჰქონდეს, გაესაუბროს იმ ქალიშვილს, რომელმაც გაიცინა.

შემდეგი მნიშვნელოვანი ეპიზოდი ჩანს კრეტიენ დე ტრუას *ეხეკი და ენიდაში*, სამეფო კარზე გამართული ლხინის ბოლოს, როდესაც ქალიშვილი შეიტყობს ენიდას შესახებ: ქაღნულს „არ შეეძლო სიცილი შეეკავებინა. ის ისე გამხიარულდა, რომ სრულიად დაავიწყდა თავისი მწუხარება“. [2, გვ. 113]. ახლა, როცა ერეკმა და ენიდამ აღადგინეს ჰარმონია პირად და სოციალურ სივრცეში, მათ უკვე შეუძლიათ აღადგინონ იგივე ჰარმონია, რომლის ნაკლებობასაც განიცდიდა მათბოაგრაინის და მისი ცოლის ურთიერთობა.

კრეტიენტან ასევე ვხვდებით ღვარძლიან სიცილსაც. *ივანში*, როდესაც არტურის სამეფო კარი მიდის ჯადოსნური წყაროს სანახავად, ივანინი, რომელიც უკვე წყაროს მცველია, აუცილებლად უნდა შეებრძოლოს ერთ-ერთ მათგანს. პატივის მაძებარი კეი, იმისდა მიუხედავად, რომ მაინცდამაინც დახელოვნებული არ არის, ამ გამონკვევას ღებულობს. ივანინი ჩამოაგდებს კეის ცხენიდან, სამეფო კარი კი დასცინებს უხეშ რაინდს: „ჰა! ჰა! ნახე, შენ, ადამიანი, რომელიც სხვებს დასცინოდი, ახლა მანდ აგდიხარ“ [2, გვ. 323].

როდესაც ლანსელოტი თავს დაადნევს მელიგანის ტყვეობას, რათა მონაწილეობა მიიღოს იმ შეჯიბრებაში, რომელიც ქაღნულებმა მოაწყვეს მეფე არტურის კარზე, მისი სურვილი – დაემორჩილოს გვინივერას, რომელიც უბრძანებს, „რაც შეიძლება ცუდად გააკეთე ყველაფერი“, ქედმაღლურ ღიმილს და გულგრილობას გამოიჩვენებს – „რაინდები, რომლებიც აქამდე ეთაყვანებოდნენ მას, ახლა დასცინოდნენ და ხუმრობდნენ მასზე“ [2, გვ. 276-7]. მთხრობელი აგრძელებს: „მაღე ყველა შეცდა, მომასხარავე კაცები, რომლებაც წინა ღამისა და დღის უმეტესი ნაწილი მის დაცინვაში გაატარეს, გაოცდებოდნენ: ისინი იცინებდნენ, გაერთობოდნენ და იხალისებდნენ დიდხანს!“ [2, გვ. 280].

ვეფხისტყაოსანში, ქართული ლიტერატურის ეროვნულ საგანძურში, რომელიც დაწერილია დაახლოებით 1200 წელს, შენიშნული მაქვს სიცილის ხუთი ეპიზოდი. აქედან, ერთის გარდა, ყველა პოემის ბოლოსკენ გვხვდება. სიცილის პირველი შემთხვევა პოემის დასაწყისშია, როდესაც ავთანდილი

დასევდიანებული მეფე როსტევანის გამხიარულებას ცდილობს და შესთავაზებს მას, რომ ნადირობაში შეეჯიბრონ ერთურთს. რაინდის გამოწვევით ალტაცებული მეფე და ავთანდილი „იცინოდეს, ყმაწვილობდეს, საყვარლად და კარგად ზმიდეს“ [7, სტ. 70]. ნადირობის დასრულების შემდეგ ისინი სიცილს აგრძელებენ: „ერთმანერთსა, თუ: ‘მე გჯობო’ სიცილით ეუბნებოდეს“ [7, სტ. 80].

ლხენის დასრულების შემდგომ როსტევანი და ავთანდილი ნახავენ უცხო რაინდს, რომელიც მდინარესთან მოწყენილი ზის და მოთქვამს. ეს სცენა ძალიან წააგავს კრეტიენ დე ტრუასეულ სცენას. რაინდს არც კი ესმის იმ ადამიანებისა, რომელიც როსტევანმა მიუგზავნა ვინაობის გასაგებად, უცხო მოყმე ხოცავს ან ასახიჩრებს იმათ, ვინც მის შესაპყრობადაა გამოგზავნილი, შემდეგ კი ისე სწრაფად გაეცლება იქაურობას, რომ ავთანდილი და მეფე ჩათვლიან, რომ ჯადოსნურად გაუჩინარდა. როსტევანის მსახურების მიერ ერთწლიანი უნაყოფო ძიების შემდგომ, თინათინი, როსტევანის ქალიშვილი, უბრძანებს ავთანდილს, რომ მან თავად მოძებნოს უცხო მოყმე სამი წლის განმავლობაში. სანამ ავთანდილი საქებნელად წავა, ისინი სიყვარულს შეჭფიცავენ ერთმანეთს.

ძიების მესამე წლის მიწურულს ავთანდილი პოულობს რაინდს – ტარიელს და იგებს, რომ ეს იდუმალი მეომარი თავის სატრფოს – ნესტანს დაეძებს. უცხო ქვეყნის მეფეზე დანიშვნის შემდეგ, ქალმა ტარიელს სთხოვა, მოეკლა სასიძო ყოველგვარი ხმაურისა და აურზაურის გარეშე. მან არ გაითვალისწინა გაფრთხილება აყალმაყალთან დაკავშირებით და შედეგად გაქცევა მოუწია. ნესტანის მსახური ქალი – ასმათი გაჰყვა მას, რადგანაც ნესტანის მამიდის მსახურებმა მოიტაცეს მეფის ასული და არავინ იცოდა მისი ადგილსამყოფელი.

ტარიელის სატრფოს, ნესტანის, ძებნის პროცესში ავთანდილი გაიცნობს ფრიდონს – მულღაზანზარის მეფეს. ისინი დამეგობრდებიან. ავთანდილი და ტარიელი შეჭფიცებენ ერთმანეთს ძმობას, რადგანაც ორივე შეყვარებულს მოშორებული მიჯნურია. ავთანდილი ბრუნდება თინათინთან, რომე-

ლიც აძლევს მას ნებართვას, რომ შეუდგეს ნესტანის ძიებას მისი და ტარიელის ძმადნაფიცობის გამო.

შემდეგი წლის განმავლობაში, ავთანდილი უკვე საკუთარი სურვილით ნახულობს და უმეგობრდება ფრიდონს და შემდგომ კვლავ აგრძელებს ქალის ძებნას. როდესაც შეიტყობს ქალის სამყოფელის შესახებ, იგი ბრუნდება დარდისგან სიკვდილის პირას მყოფ ტარიელთან:

„ტარიელ ტირს და ავთანდილ სიცილით ეუბნებოდა;
გალიმდის, ძონნი გააპნის, კბილთაგან ელვა ჰკრთებოდა;
ეტყოდა: „ვცანო ამბავი, შენ რომე გეამებოდა,
ან გაახლდების ყვავილი, ვარდი აქამდის ჭნებოდა“ [1337].

ტარიელი ისეთი აღტაცებულია, რომ ორი მეგობარი ერთად იცინის, როდესაც ბრუნდებიან იმ გამოქვაბულში, სადაც ტარიელს დაუდევს ბინა. როდესაც ასმათი ხედავს მათ, ის აღტაცებულია მათი სიცილით.

„მათ რა ნახეს, შემოჰყვივლეს სიცილით და კბილთა ჩენით“ [1357].

მეშურებიან რა ნესტანის გადასარჩენად, ძმადნაფიცები გზად მულღაზანზარში გაჩერდებიან, რათა ფრიდონიც დაიხმარონ. ტარიელი გადანყვეტს, ფრიდონს გაეხუმროს და მას ცხენებს მოპარავს. ფრიდონი და მისი მეომრები აედევნებიან ქურდებს და დაიჭერენ, ტარიელი მოიხსნის ჩაფხუტს და ფრიდონი იცნობს მას. ის იცინის და ახელებს ფრიდონს:

„რასა ჰლამი, ჩვენი მოსლვა რას გენყინა?
პურად ავი მასპინძელი მოგვეგებვი ომად წინა!“ [1379].

ფრიდონიც ძლიერ ხალისობს მათი დანახვით და ამ ხუმრობით სულაც არ არის განანყენებული.

ნესტანის გამოსახსნელი თათბირის დროს სამივე მეგობარი შეიყრება. ავთანდილი და ფრიდონი ისეთ ვარიანტს მოიფიქრებენ, სადაც თავად იღებენ სრულ პასუხისმგებლობას. ტარიელი კი ისეთ გეგმას მოიფიქრებს, სადაც ძმადნაფიცებს თანაბარი საქმე ეკისრებათ. ამაზე სამივე გულიანად იცინებს,

რადგან ყველაზე სამართლიანი ტარიელის შეთავაზებული გეგმაა:

„ამას ზედა გაიცინნეს მათ წყლიანთა, სიტყვა-ბრძენთა, ერთმანერთსა ელაღობნეს ლაღობათა მათთა მშვენთა.“

[1406].

სამივე მეგობარი გათავისუფლებულ ნესტანთან ერთად ტოვებს ფრიდონის სამეფოს და ერთად იცინიან:

„გამოვლნეს ზღვანი სამთავე, ერთგან ძმად შენაფიცართა, კვლა ამტკიცებდეს სიტყვათა, მათ პირველ

დანამტკიცართა;

ჰშვენის მღერა და სიცილი მათ, მისთა არ-უიცართა.“ [1447].

შეგნებულად ვიმეორებ ფრაზას: „ერთად იცინოდნენ“ ვეფხისტყაოსნის ყველა ზემოხსენებული ეპიზოდიდან, რადგანაც გაზიარებული სიცილი არის უმთავრესი განმასხვავებელი ნიშანი ორი მწერლისა. როდესაც ეს გავიაზრე, მივხვდი, თუ რატომ ვერ შევნიშნე სიცილის სხვა შემთხვევები. პოზიტიური სიცილი კრეტიენტთან მეგობრებს შორის გვხვდება, მსგავსად დამატებითი ეპიზოდებისა რუსთაველთან. მაგრამ ეს უკანასკნელნი, უფრო ხშირად, წარმოადგენს განცალკევებულ შემთხვევებს და არ მეორდება ერთსა და იმავე მეგობრებს შორის. თუკი ამ ორი პოემის ტექსტში დაძებნით სიტყვა „სიცილს“, აუცილებლად იპოვით მას. მაგრამ მხოლოდ რუსთაველი იმეორებს და ხაზს უსვამს ერთობლივ, გაზიარებულ სიცილს.

რობერტ რ. პროვინის წიგნი „სიცილი: სამეცნიერო გამოკვლევა“ (2000) [*Laughter: A Scientific Investigation*] დამეხმარა, რომ გამეაზრებინა სიცილის შემთხვევები, რომელიც გამოვავლინე. სიღრმისეული კვლევა ამ საკითხთან დაკავშირებით წარმოაჩენს, რომ სიცილი არის სპონტანური, უნებური პასუხი და რეაქცია, რომლის გაყალბებაც რთულია [6, გვ. 49]. ის ასევე გადამდებია; თუკი ვინმე გაიცინებს, სხვები ამ სიცილს აუცილებლად აჰყვებიან [6, გვ. 129]. ნაკლებ აშკარაა ავტორის დასკვნა, რომ სიცილის შემთხვევების უმეტესობა არ არის რე-

აქცია რაიმე სიცილის მომგვრელ ფაქტზე – ეს პერსონალური ურთიერთობების გამოხატულება უფროა [6, გვ. 3].

ჩვენ ვიცით, რომ ადამიანმა შეიძლება იცინოს ვინმესთან ერთად, იცინოს ვინმეზე და ადამიანების ჯგუფზე. პოზიტიური კუთხიდან სიცილი ქმნის ჰარმონიას, გარკვეული ჯგუფის „წევრობის“ გრძნობას, ვინმეს დამცირების გარეშე. მაგრამ სიცილს შესაძლოა, ასევე, ჰქონდეს ნეგატიური ზეგავლენა, რომელიც გამოიხატება იმ ადამიანის გარიყვით, ვისზეც იცინიან. [6, გვ. 2]. ამ გაგებით, სიცილი წარმოშობს ერთგვარ განხეთქილებას საზოგადოებაში. პროვინი შენიშნავს, რომ დამცინავი შეძახილები, მაგ., „ჰა“, არ არის უტყუარი, ქეშმარიტი სიცილი, რადგანაც ეს არის განზრახული პასუხი, მეტყველებაში მკაცრად კონტროლირებადი და შემოზღუდული სიცილის ფორმა [6, გვ. 50]. ამ სიტუაციის უამრავი შემთხვევა შეიძლება ვიპოვოთ კრედიენ დე ტრუასთან, და ხანდახან არც არის მკაფიოდ გამოხატული, შეძახილია თუ ქეშმარიტი სიცილი. მე არც კი გავითვალისწინებდი ამ შემთხვევებს, მათ რომ დაცივნის მნიშვნელობა ჰქონოდათ, რომ არ ყოფილიყო სიტყვიერი მითითებაც სიცილზე.

ვეფხისტყაოსანში სიცილი გამოხატავს წარმატებულ საქმეებთან დაკავშირებულ სიხარულს, მაგრამ, უფრო მეტად, დაკავშირებულია სამი გმირის ძმობის შეფიცვის სცენასთან. მე ნეგატიური სიცილი რუსთაველის პოემაში ვერ ვიპოვე. ამას მივანერ და ვუკავშირებ პოემის ამაღლებულ, საერო ენასა და ტონს. ჩემ მიერ მოყვამილი მაგალითები უკავშირდება ავტორის ფოკუსს მთავარ გმირებზე, რომლებიც მეგობრები არიან.

ამისგან განსხვავებით, კეის უხეში დამოკიდებულება სხვების მიმართ, ივანისა და პარციფალში გვიჩვენებს, რომ ის თავადაა იზოლირებული და ეს იმდენად ჩვეული რეაქციაა მისგან, რომ სხვები სჯიან და დასცინიან მას. ეს, ერთგვარ გაუგებრობას ქმნის სამეფო კარზე. მეორე მხრივ, ლანსელოტი-სადმი მიმართული დამცინავი სიცილი ასახავს მისი პოპულარობის სწრაფ დაცემას ტურნირში დამარცხების შემდეგ.

პროვინის წიგნმა უფრო მეტი დახმარება გამიწია, ვიდრე უბრალოდ სიცილის ბუნების შეცნობაა. ის ასევე შეიცავს სიცილის ფილოსოფიური კვლევის ისტორიას, რომელმაც მიმიყვანა მე პლატონთან და არისტოტელესთან.

რადგანაც მეთორმეტე საუკუნის დასავლეთ ევროპაში პლატონისა და არისტოტელეს მხოლოდ მცირე რაოდენობის შრომებს იცნობდნენ, მე ვერ შევძელი სიცილზე მათი შეხედულებების დაკავშირება კრეტიენის რომანებთან. თუმცაღა, ელგუჯა ხინთიბიძე, დიანა ფარელი და სხვა ვეფხისტყაოსნის მკვლევარნი თანხმდებიან, რომ რუსთაველს კლასიკური განათლება უნდა ჰქონოდა მიღებული, კერძოდ, უნდა სცოდნოდა პლატონი, არისტოტელე და ნეოპლატონიზმი, რადგანაც ის იყო თამარ მეფის კარის წევრი, სავარაუდოდ მისი მეჭურჭლეთუხუცესი.

პლატონის ფიდეტუსში, სოკრატე პროტარქუსს შეახსენებს ორ მნიშვნელოვან პრინციპს: „შეიცან თავი შენი“ და „დაიცავი ზომიერება“. „სასაცილოს“ გასაგებად ის აღწერს თვითშემეცნების სამ ასპექტს: სიმდიდრე, ფიზიკური აღმატებულობა (მაგალითად, კარგი გარეგნობა ან სიძლიერე), მორალური და ინტელექტუალური სრულყოფილება. იმ ინდივიდებს რომლებსაც არ გააჩნიათ საკმარისი ძალაუფლება ან გავლენა, სიცილად იგდებენ, თუ ეს უკანასკნელნი, დაცივნის შემთხვევაში, თავს ვერ დაიცავენ. მეორე მხრივ, ისინი, ვისაც ძალაუფლება უჭირავთ ხელში, შემაშინებლად წარმოსდგებიან, „რადგანაც ძალაუფლების მქონე ადამიანების მიერ გამოჩენილი უნიგნურობა ისეთივე საშიშია, როგორც სამარცხვინო – ის საფრთხეს წარმოადგენს ყველასთვის, როგორც რეალურ ცხოვრებაში, ისე ლიტერატურაში“ [5, 48c-49c, გვ. 47-49].

მიუხედავად იმისა, რომ არ გვაქვს იმის ფაქტი, რომ კრეტიენი შეიძლება ეთანხმებოდეს პლატონს ამაში, სერ კეი არის კარგი მაგალითი იმ ადამიანისა, რომელსაც საკუთარი შესაძლებლობები უფრო მეტად წარმოუდგენია, ვიდრე რეალურად აქვს. რუსთაველის სამივე გმირი ავლენს საკუთარი თავის შეცნობის შესაბამის ხარისხს განსაკუთრებით კი ავთანდილი. ტარიელი იმდენად გაღიზიანებულია ნესტანის და-

კარგვით, რომ უუნაროა, მაგრამ მისი რაციონალური თვითშემეცნება აღსდგება, როდესაც ავთანდილი ნესტანის ადგილსამყოფელს შეატყობინებს.

არისტოტელეც, მსგავსად აფასებს ზომიერებას. ნიკომაქეს ეთიკაში იგი მიიჩნევს, რომ ის ადამიანები, რომლებიც ზედმეტად ხუმრობენ, მასხარებად და უხეშებად წარმოსგდებიან. ისინი ყველგან სასაცილოს ეძებენ. ცდილობენ, რომ სიცილი გამოიწვიონ, ვიდრე თქვან რაიმე შესაფერისი და არ მიაყენონ ტანჯვა იმას, ვისაც დასცინიან. ადამიანები კი, რომლებიც გემოვნებიანად ხუმრობენ, მახვილგონივრებად მიიჩნევიან (ნიკომაქეს ეთიკა, თავი 8 1128A). არისტოტელე ხუმრობის შესახებ დასძენს, რომ კაცი, რომელიც ზომას იცავს, იწოდება ტაქტიანად ან მახვილგონიერად. (ნიკომაქეს ეთიკა, 1128A).

მე მგონია, რომ პლატონისა და არისტოტელეს მიერ ამგვარი ხაზგასმა ზომიერებაზე ნათლად ჩანს ვეფხისგყაოსნის სიცილის ყველაზე მნიშვნელოვან ეპიზოდებში: ავთანდილისა და როსტევანის ნადირობის სცენაში – „იციოდეს, ყმანვილობდეს, საყვარლად და კარგად ზმიდეს“; როდესაც ტარიელი და ავთანდილი ფრიდონთან გახუმრებას გადაწყვეტენ, ტარიელი იტყვის: „ამოა კარგი ლალობა“; როდესაც სამივე გმირი შეთანხმდება [ნესტანის] გამოხსნის გეგმაზე, მთხრობელი ამბობს: „ამას ზედა გაიცინეს მათ წყლიანთა, სიტყვა-ბრძენთა, ერთმანერთსა ელალობნეს ლალობათა მათთა მშვენთა“; და ბოლოს, როდესაც სამი ძმადნაფიცო ნესტანთან ერთად ბრუნდება, „ჰშვენის მღერა და სიცილი მათ, მისთა არ-უიცართა.“

ზომიერი სიცილისა და ხუმრობის განმეორებითი აღწერები პლატონისა და არისტოტელეს ზომიერების შესახებ შეგონებების ძირითადი ნაწილია. მიუთითებენ, რომ ზომიერებაა მთავარი და არა სიჭარბე ან ნაკლებობა.

რუსთაველს უდავოდ სურს საკუთარი გმირები ზომიერად და ტაქტიანად წარმოგვიჩინოს. სარაინდო რომანის შეყვარებულების ტრადიციული, ჭარბი გლოვა და ტირილი ცდება პლატონისა და არისტოტელეს გაფრთხილებებს ზომიერების

დაცვის შესახებ. ავთანდილი და ტარიელი, ისევე როგორც შეყვარებულები კრეტიენის ნაშრომებში, ბედს წყევლიან, ტირიან განშორებისას, კამათობენ, როდესაც ლაპარაკობენ სიყვარულის შესახებ და სიყვარულის სიგიჟეებს განიცდიან. ტარიელი სამი დღით გონებასაც კი კარგავს, ნესტანის პირველად დანახვისას. მეორე მხრივ, რუსთაველის მთხრობელის ხმა მთელი ნაწარმოებში თავშეკავებულია ტექსტისა და ტონის თვალსაზრისით, რაც არ ჰგავს კრეტიენის სასაუბრო და იუმორით გაჯერებულ ნარატივს.

შეჯამების სახით, ორივე პოეტის ნაწარმოებში ჩნდება სიცილი, თუმცა მისი მხოლოდ მცირე ნაწილი გვევლინება რაიმე სასაცილო ფაქტზე რეაქციად. კრეტიენის სიცილი პოზიტიურია, მაგრამ გვხვდება ბოლმიანი სიცილიც. არ არსებობს რაიმე დასაბუთება, რომ სიცილი ეხმაურება პლატონისა და არისტოტელეს მიერ ჩამოყალიბებული სიცილის ეთიკას, თუმცა ეთანხმება ფსიქოლოგების მონაცემებს სიცილით გამოწვეული ეფექტების შესახებ.

რუსთაველის სიცილი ასევე უახლოვდება ფსიქოლოგების გამოკვლევებს, მაგრამ იგი საჭიროდ თვლის, რომ ტექსტში ჩართოს სიტყვები, რომლებიც გმირების კეთილშობილ აღზრდაზეც მიუთითებს და მსგავს ტონს თხრობაშიც ინარჩუნებს. მოკლედ რომ ვთქვათ, *ვეფხისტყაოსანში* განსჯის საგნადაა ქცეული პოემის ქვეშარტი თემა – ძმათნაფიცობა, რომელიც პლატონისა და არისტოტელეს მოძღვრებათა კვალდაკვალ სიცილის ერთ სახეობასაც ასახავს.

ბიბლიოგრაფია

1. Aristotle. *Nicomachean Ethics*. Trans. W. D. Ross. Internet Classics Archive, Daniel C. Stevenson, Web Atomics. 1994-2000. Accessed 9.23.2019.
2. Chrétien de Troyes. *Arthurian Romances*. Trans. William W. Kibler. *Erec and Enide* Trans. Carleton W. Carroll. London: Penguin, 1991.
3. Farrell, Dianne Ecklund. "Courtly Love in the Caucasus: Rustaveli's Georgian Epic, *The Knight in the Panther Skin*." *The Carl Beck Papers in Russian and East European Studies*. No. 2205. Accessed August 2, 2014.

4. Khintibidze, Elguja. *Medieval and Renaissance Trends in Rustaveli's "VEPHKISTKAOSANI" (The Man in the Panther's Skin)*. Tbilisi, 1993. English extended summary pp. 262-95.
5. Plato. *Philebus*. Trans. with notes and commentary J. C. B. Gosling. Oxford: Clarendon Press, 1975.
6. Provine, Robert R. *Laughter: A Scientific Investigation*. New York: Viking, 2000.
7. რუსთველი, შოთა. *ვეფხისტყაოსანი*. თბილისი: „მეცნიერება“, 1966.

დამატებითი თარგმანები:

- Chrétien de Troyes. *Arthurian Romances*. Trans. W. W. Comfort. London: J. M. Dent & Sons Ltd., 1970.
- Chrétien de Troyes. *Lancelot, or The Knight of the Cart*. Ed and trans. William W. Kibler.
- Chrétien de Troyes. *Perceval or The Story of the Grail*. Trans. Ruth Harwood Cline. Athens, Georgia: University of Georgia, 1983.
- Chrétien de Troyes. *Yvain or The Knight with the Lion*. Trans. Ruth Harwood Cline. Athens, Georgia: University of Georgia, 1975.
- Chrétien de Troyes. *Arthurian Romances*. Trans. D. D. R. Owen. London: J. M. Dent & Sons, 1993.
- Rustaveli, Shota. *The Knight of the Panther-Skin*. Trans. Lyn Coffin. Tbilisi: Poezia Press, 2015.
- Rustaveli, Shota. *The Knight in Panther Skin*. Trans. Katharine Vivian. London: The Folio Society, 1977.
- Rustaveli, Shota. *The Lord of the Panther-Skin*. Trans. R. H. Stevenson. Albany, NY: SUNY, 1977.
- Rustaveli, Shota. *The Knight in the Panther's Skin*. Trans. Venera Urushadze. Tbilisi: Private Edition, 2006. Tbilisi: Sabchota Sakartvelo, 2005.